

Tanıkların Diliyle
KIBRIS OLAYLARI
1955 - 1983

HAZIRLAYANLAR
ALİ SATAN
ERDOĞAN ŞENTÜRK

Carhçi
Kitabevi

Tarihçi Kitabevi Yayınları: 24

Tarihçi Kitabevi Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Necip Azakoğlu

Editör : Necip Azakoğlu
Sayfa tasarımı : Nevin Azakoğlu
Kapak tasarımı: Uđur Aydedim

Birinci baskı: Haziran 2012
Boyutlar: 13.5 x 21 cm
Sayfa sayısı: 697

Baskı ve Cilt:
Kitap Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Őti.
DavutpaŐa Cad. 123 Kat 1
Topkapı / ZEYTİNBURNU - İSTANBUL
+90 (212) 482 99 10
Sertifika no: 16053

ISBN: 978-605-4534-07-4

© Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir.
Bu eserin bütun hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir Şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Tarihçi Kitabevi
www.tarihcikitabevi.com

Moda Caddesi No: 104/A Moda / KADIKÖY-İSTANBUL
Tel: 0 216 418 68 86
GSM: 0 530 370 74 11
E- posta: info@tarihcikitabevi.com

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	11
EDİTÖRÜN NOTU	13
ÖNSÖZ 1	15
ÖNSÖZ 2	25
TANIKLAR ANLATIYOR	31
1. AHMET GAZİOĞLU Araştırmacı-Yazar	33
2. KAMİL RAİF Demokrasi ve Kalkınma Platformu Bşk.	51
3. MEHMET ALİ TALAT KKTC Cumhurbaşkanı	63
4. ERTAN ERSAN Şehit Aile. ve Malül Gazi. Cem. Gen.Bşk.	69
5. NEVİN ERDOĞAN Şehit Aile. ve Malül Gazi. Cem. Bşk.	85
6. ERSOYTALUĞ Taşkent Köyü Muh.-Katliam Tanığı	89
7. EMİNE DEĞİRMENCİOĞLU Şehit Aile. Kadın Kol. Bşk.	95
8. MÜJGAN BEŞOK Kayıp Ailesi	99
9. KAMİL SİMTAŞ Katliam Tanığı	101
10. FUAT VEZİROĞLU Sanayi ve Ticaret Eski Bakanı	105
11. VURAL TÜRKMEN Kıbrıs Türk Mücahitleri Gen. Bşk.	121
12. METİN AYBARS Mücahit Kom., Hareket ve İst. Subayı	133

13. TAŞKEN ÖNSAL	Şehit Aile.ve Malül Gazi. Cem.Bşk.	149
14. RÜSTEM TATAR	Maliye Eski Bakanı	153
15. AHMET GÜRSES	Selimiye Camii eski Baş Müezzini	173
16. İSMET KOTAK	KKTC Eski Bakanı, Gazeteci, Yazar	179
17. NÖVBER İBRAHİMOĞLU	Kumsal baskını Tanığı	203
18. HÜSEYİN GAZİ	Mücahit- Meriç Köyü	209
19. MEHMET RAİF HOCA	Mücahit-Meriç Köyü	215
20. HÜSEYİN ÇİĞKUŞU	Mücahit-Meriç Köyü	221
21. ŞEFİKA ÇİĞKUŞU	Mücahit Eşi- Meriç Köyü	227
22. MEHMET İBRAHİMOĞLU	Mücahit- Meriç Köyü	231
23. ALAETTİN AYDIN	Türk Barış Kuv. Gazi. Der. Gen. Bşk.	235
24. İBRAHİM KÜLAHÇI	Meh. Türk Barış Kuv. Gazi. Der. Bşk.	241
25. İSMAİL BORAN	Gazi Mehmetçik, Magosa Kalesi Gazisi	245
26. ALİ FAİK PİPALI	Atlılar Köyü Katliam Mağduru ve Tanığı	247
27. GALİBE ASLANTÜRK	Atlılar Katliamı Tanığı	249
28. HÜSEYİN ASLANTÜRK	Mücahit-Atlılar Katliamı Tanığı	251
29. HÜSEYİN GÜLER	Mücahit-Atlılar Katliamı Tanığı	261
30. MEHMET SALİH KONNOLU	Mücahit- Geçitkale Köyü	265
31. HÜSEYİN BAYBORA	Mücahit- Geçitkale Köyü	269
32. ALİ DOYGUNEL	Mücahit-Geçitkale Köyü	273
33. HASAN KANİZİ	Mücahit-Geçitkale Köyü	277
34. ÜMİT SÜLEYMAN ONAN	1960 Kıbrıs Cum. Meclis Ü.	281
35. HÜSEYİN ŞÜKRÜ PAKSU	TMT Üyesi	295
36. YILMAZ BORA	-Türk Mukavemet Teşkilatı Gen. Bşk.	303

37. ALTAY SAYIL-	Dr. Fazıl Küçük Müzesi Müdürü	315
38. RAUF DENKTAŞ	KKTC 1. Cumhurbaşkanı	327
39. SEVAL ÖZDÜŞKÜNER	Mücadele	353
40. HAKKI ATUN	Meclis Eski Bşk.-Başbakan	357
41. PEMBE TURGUD	Dr. Fazıl Küçük'ün Kızı	373
42. PEKER TURGUD	KKTC'nin İlk Ankara Büyükelçisi	377
43. Prof. Dr. EROL MANİSALI	I.Ü. İktisat Fak. Öğr. Üyesi	385
44. MAHMUT BOĞUŞLU	Emekli General	391
45. ULVİ AVCI	Deniz Subayı	399
46. KENAN EVREN	7. Cumhurbaşkanı	405
47. İHSAN BERİÇ	Emekli Tuğgeneral	413
48. BEKİR SITKI TUNCER	Emekli Albay	419
49. İSMAİL MÜFTÜOĞLU	Adalet Eski Bakanı	431
50. İLTER TÜRKMEN	Dışişleri Eski Bakanı	447
51. CUMHUR EVCİL	Emekli Tümgeneral	453
52. ALİ FİKRET ATUN	Emekli Tümgeneral	479
53. İSMAİL TANSU	Emekli Albay	505
54. SÜLEYMAN DEMİREL	9. Cumhurbaşkanı	521
55. Prof. Dr. NECMETTİN ERBAKAN	Başbakan Yard.	535
56. OĞUZ KALELİOĞLU	Emek. Kurmay Kıdemli Albay	551
57. AHMET GÖKSAN	Kıbrıs Türk Kültür Der. Genel Bşk.	579
58. NİHAT İLHAN	E. Tabip Tuğ. Genel Cer. ve Ort. Uzm.	587
59. AYDIN MENDERES	İstanbul Eski Milletvekili	605
60. Prof. Dr. MÜMTAZ SOYSAL	BCP Genel Bşk.	617

61. ERGÜN ÇAKIRER	Emek. Deniz Güverte Kıd.Albay	623
62. İ. NEŞ'ET İKİZ	Emek. Deniz Güverte Albay	633
63. İNAL BATU	Emek. Büyükelçi -CHP Eski Milletvekili	649
64. ORHAN BİRGİT	Dönemin Tur. ve Tanıt. Bakanı	657
65. Prof. Dr. HALUK ÜLMAN	Yeditepe Üniversitesi	673
66. YAKAN CUMALIOĞLU	Kıbrıs Milli Koor. Kom. Bşk.	685
DİZİN		691

Yrd. Doç. Dr. Ali Satan - Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi. 1994'te "*Türk İnkılabının İngiltere Basımına Yansımaları*" konulu yüksek lisans tezini verdi. 2001 yılında "*Halifelğin Kaldırılışı*" teziyle doktor unvanını kazandı. Cumhuriyet tarihiyle ilgili bilimsel çalışmalarını ve yayınlarını sürdüren Yrd. Doç. Dr. Ali Satan'ın, *Halifelğin Kaldırılması* (Gökkubbe Yayınları, 2008); *Son Halife Abdülmecid Efendi* (Doğan Kitap, 2008, Ufuk Kitap, 2011); *İstanbul'un Son Yüzyılı* (Kültür AŞ 2012) telif kitapları; *Türk Dünyasının Problemleri ve Çözüm Önerileri* (Necdet Öztürk ile), (IQ Yayınları 2006) yayımlandı. Ayrıca, Ali Satan dört seri kitaptan oluşan *İngiliz Yıllık Raporlarında Türkiye 1920, 1921, 1922 ve 1923*, (Tarihçi Kitabevi, 2011-2012) ve *Milli Tarihin İnşası* (Ahmet Şimşek ile), (Tarihçi Kitabevi 2011) kitaplarını derledi. I. Dünya Savaşı'ndaki Türk Esirlerini anlatan "*Bekle Beni Vatan*", ve "*Dünden Yarına Kıbrıs*" belgesellerinin metin yazarlığı ve danışmanlığını yaptı.

TRT Radyo ve Televizyonlarında tarih ve kültür programları hazırladı.

Erdoğan Şentürk - Marmara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Radyo-Tv Program Yapımcılığı bölümünü 1985 yılında bitirdi. 1988 yılından beri TRT İstanbul Televizyonunda çalışmaktadır. *Yaşayan Şiirimiz, Gün Başlıyor, Türkiye'nin İlkleri ve Rekorları, Ekonomi Dünyası, Geleceğimizi Aydınlatanlar, Gönül Gözü, Aydın Bakışı, Ekonomi Ajandası, Mendil Kapmaca* gibi programlarda yapımcı - yönetmen olarak çalıştı. Sarı basın kartı sahibi.

Çektiği Belgeseller;

"*Yedinci Sanatın Bakışı*" (2002), (13 Bölüm)

"*Oyuncakların Dili*" (2005), (13 Bölüm)

"*Türk Denizciliğinde İnce Donanma*" (2007), (4 Bölüm)

"*Dünden Yarına Kıbrıs*" (2008), (7 Bölüm)

SUNUŞ

“*Tanıkların Diliyle Kıbrıs Olayları 1955-1983*” kitabı bir belgesel çalışması sırasında ortaya çıktı. 2007 yılında TRT İstanbul Televizyon Müdürü Zafer Karatay Bey ile konuşmamız sırasında kendisine Kıbrıs olaylarını yaşayan tanıkların kayıt altına alınması gerektiğinden bahsetmiş idim. Kendisi de böyle bir ihtiyacın olduğu görüşündeydi. Bir süre sonra Yönetmen Erdoğan Şentürk ile birlikte projeyi hazırlayıp sunduk. 2007 Haziran ayında ben ön görüşmeler için Kıbrıs’a gittim ve kimlerle, nerelerde görüşebileceğimiz hakkında araştırma ve soruşturma yaptım. Ardından İstanbul TV’sinden Yönetmen Erdoğan Şentürk, Yönetmen Yardımcısı Mestinaz Gündaş, Kameraman Mustafa Filiz, Kamera Asistanı Gökhan Taygan ve danışman olarak ben birlikte KKTC’ye gittik. Yaklaşık 10 gün içerisinde Ada’nın çok çeşitli yerlerinde yaşayan 40 civarında tanık ile konuşup çekim yaptık. Bu, geceli gündüzlü bir çalışma idi. Şu kadar ki, o yaz sıcağında ekip yalnız bir defa denize girme fırsatı bulabildi. Herkes üstün bir özveri ile çalıştı.

Kıbrıs dönüşü Türkiye’deki tanıkları arayıp bulmaya ve çekim yapmaya devam ettik. Çekimler İstanbul, Ankara, İzmir ve Bodrum’da gerçekleşti. Toplam tanık sayımız 70’e yaklaştı. Çekimlerden sonra kasetlerin çözümü önemli bir iş olarak karşımızda duruyordu. Bu arada 2007-2008 öğretim yılı başlamış idi ve derslerine girdiğim Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi ve Atatürk Eğitim Fakültesi Tarih ve Coğrafya Bölümü öğrencileri bize çok yardımcı oldular. Kasetler tek tek çözüldü; çözülemeyen, anlaşılmayan yerler tekrar tekrar dinlendi, kontrol edildi.

Bütün çözümler bittikten sonra bu metinlere göre Belgesel metnini kaleme aldım. Bu tanıklıkları Türkiye ve dünya kamu-

oyuna 7 bölümlük belgesel olarak sunduk. Belgeselimiz TRT 2, TRT Belgesel kanallarında gösterildi ve halen TRT İnternet sitesinden ulaşılabilmektedir.

İş bittikten sonra görüldü ki elimizde ciddi bir bilgi, anı birikimi, canlı tanıkların anlattığı olaylar var ve Belgeselin çerçevesi içinde biz bunların çok az bir kısmını ekranlara yansıtabildik. 2008 yazından itibaren eldeki verilerin kaybolmaması için çaba içine girdik. Hazırladığımız Belgeselden tamamen farklı olarak tanıkların anlatımlarını olduğu gibi herhangi zaman ve sayfa kısıtlaması olmaksızın bir kitapta toplayarak hemen yanı başımızda yaşanmış tarihi olayları tanıkların diliyle tarihe mal etmeye çalıştık.

Tanıkların dağılımına bakıldığında her meslekten insan olduğu görülecektir. 1955-83 dönemini yaşamış ve bizzat bir veya birçok olaya tanık olmuş Cumhurbaşkanı'dan ev hanımına, generalden ere, asker, diplomat, siyasetçi 70 kişinin anlatımlarını bugünün ve yarının nesillerine sunuyoruz.

Bu çalışma sırasında evlerinde, iş yerlerinde, köy kahve ve meydanlarında bizle hatıralarını paylaşan herkese bütün içtenliğimle teşekkür ediyorum. Meriç Köyünde, Geçitkale'de gece yarısı "*bunlar bizimle gitmemeli*" diyerek mikrofonlara konuşan XX. Yüzyılın ikinci yarısında bütün medeni dünyanın gözü önünde ve aldırmazlığı/umursamazlığı içinde savaş, baskın, yokluk, kıtlık ve katliam görmüş insanların tarihe karşı üzerimize yükledikleri bu sorumluluğu yerine getirmiş olmayı umuyoruz.

Bu mühim işe başlamamıza sebep olan Zafer Karatay'a, çalışmanın bütün safhalarında yılmadan fedakarane uğraşan Erdoğan Şentürk'e, çekimlerde, kasetlerin çözümünde görev alan Barış Ertan, Hasan Aydın, Doğan Uçan, Gözde Kartal, Emre Zeki Demirtaş, Emine Armağan, Hilal Kulaber, Gökhan Gökçe, Deniz Balcı, Abdurrahim Alparslan, Serap Sınmaz'a ve kitabın yayınlanmasında fedakarlıktan kaçınmayan Tarihçi Kitabevi sahibi ve kitap dostu Necip Azakoğlu'na teşekkürlerimi sunuyorum.

Kıbrıs'ı ve orada olanları anlamak için...

Ali Satan
Kadıköy 2012

ÖNSÖZ 1

Tanıkların Anlatımı ile Kıbrıs Tarihini Yeniden Düşünmek

Bu kitap, 1955-83 döneminde Kıbrıs'ta meydana gelen siyasi, askeri ve sosyal olayların içinde yer almış Türkiye ve Kıbrıs'ta yaşayan 65 kişinin bizzat tanık ve müdahil oldukları olayları kendi ağızlarından aktaran sözlü tarih çalışmasıdır.

Görüşmeler Türkiye'de İstanbul, Ankara, İzmir ve Bodrum'da, KKTC'de Lefkoşa, Magosa, Girne şehirlerinde, Katliamların yaşandığı köyler olan Muratağa, Atlılar, Sandallar'da, Meriç Köyü ve Geçitkale kasabasında gerçekleştirildi. Kaynak kişilerin kendi ortamlarında, evlerinde, bürolarında, bahçelerinde yahut köy meydanında ya da kahvesinde görüşmeler yapıldı. Görüşmelerin hepsi kameraya alındı.

Çalışmanın kapsamı 1955-83 dönemi olarak belirlendi. Dolayısıyla tanıkların bu dönem içerisinde bizzat tanık oldukları yahut bizzat tanıklardan dinledikleri olayları anlatmaları istendi. Tanıkların bildiğini bildiğimiz konunun ayrıntıları kendilerine soruldu. Aynı dönemi yaşayan farklı mevkilerdeki kişilere de aynı konu sorularak olayın farklı yönlerinin ortaya çıkması amaçlandı.

Her ne kadar çalışmanın kapsamı 1955-83 dönemi olsa da tanıkların bir kısmı Kıbrıs olaylarının evveliyatını anlatmak istediler. Buna mani olmadık. Bu anlatımlardan da Kıbrıs üzerine "ortak hafıza"nın görülmesinin mümkün olduğunu düşünüyoruz.

Yine bazı tanıklar Kıbrıs'ın 2007 yılı itibariyle bazı çözülemeyen siyasi sorunlarına temas ettiler. Onlara da kitapta yer verdik.

Sözlü tarih, genellikle sade vatandaşların, büyük anlatıda kendisine yer verilmeyen bireysel hikayeleri ile ilgilendiği bir alandır.¹ Biz bütün bu süreçte Kıbrıs'ta hem sade vatandaşların hikayelerini hem de yöneticilerin yaşadığı fakat ayrıntısını bilmediğimiz olayları ortaya çıkarmaya çalıştık.

Neden 1955'ten başladığımız akla gelebilir; bu tarihin Türkiye'nin uluslararası düzeyde Kıbrıs'ta taraf ve müdahil olduğu tarih olması sebebiyle tercih ettik. 1983 ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilan tarihidir.

Anlatılanların Kıbrıs Tarihine Katkısı

Görüşülen kişilerden; Cumhurbaşkanı **Rauf Denktaş**, Kıbrıs'ta 1955-83 döneminde toplum lideri olarak bütün olayların tanığı idi. Kısa süre önce kaybettiğimiz Denktaş şimdiye kadar siyasi görevinin getirdiği dengeleri gözetmesi bakımından dillendirmediği bazı gerçekleri ifade etti. O da; Türkiye'de 27 Mayıs 1960'da yaşanan Askeri Müdahale ve sonrasındaki askeri idarenin Kıbrıs Türklerinin mücadelesine zarar verdiğidir. Denktaş, *"Çünkü Türkiye ihtilalden geçmiş, büyük bir dert içinde, Kıbrıs Meselesi istemiyor, yeni bir kaynaşma istemiyor ve anlaşmayı Denktaş ve arkadaşları bozacak onun için bunlara dikkat diye Büyükelçisi Dırvana'ya talimat veriliyor. Onun için bizim yazdığımız raporlar kaale alınmıyor"* diyor. KKTC'nin Kurucu Cumhurbaşkanı Denktaş, 1960'dan sonra Ada'ya Türkiye'den silah gönderilmediğini, TMT'nin zayıflatıldığını ve Makarios'un faaliyetlerinin yeterince ciddi takip edilmediğini, 1963 Kanlı Noel'ine hazırlıksız yakalandığını anlatıyor.

1 Oktay Gökdemir, "Tarih Yazımında İki Yeni Yaklaşım: Sözlü ve Yerel Tarih" *Tarih Nasıl Yazılır? Tarih Yazımı İçin Çağdaş Bir Metodoloji*, Ed.Ahmet Şimşek, Tarihiçi Kitabevi, İstanbul 2011, s.201. Bu konuda ayrıca Bkz. Kemal Üçüncü, "Sözlü Tarih", *Türkiye'de Tarih Yazımı*, Ed. Vahdettin Engin-Ahmet Şimşek, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2011 ,s.435-452

Denktaş, Kıbrıs tarihi bakımından bir kırılma noktası olan 1964 BM Güvenlik Konseyi Kararı hakkında da çok önemli açıklamalarda bulundu. Kararın alındığı salonda bulunan ve orada konuşma da yapan Denktaş, kararın çıkması üzerine salondan ağlayarak ayrıldığını anlatıyor ve “*Türkiye 1964 kararını şartlı olarak kabul etti. Yani “Kıbrıs Hükümeti denilen Hükümet, 1960 ortaklık hükümetidir” diyerek kabul etti. İngiltere de bu şerhi koydu ama artık şerhler, şartlar kabul olmuyordu. Uygulama olarak derhal Makarios hükümet olarak çıktı meydana ve böylelikle o günden bugüne Kıbrıs Meselesi’nin halli mümkün olmadı.*” diyor. Denktaş, Maraş konusunda da önemli ayrıntı bilgiler veriyor.

Bu çalışmada görüştüğümüz diğer Cumhurbaşkanı **Süleyman Demirel** idi. Kendisinin efsanevi hafızasını bizzat gördük ve bize Kıbrıs tarihini gün ve tarih vererek anlattı. Demirel, yukarıda Denktaş’ın vurgulamış olduğu 1964 BM kararı ile ilgili önemli bir değerlendirme yaptı:

“Birleşmiş Milletler’in 4 Mart 1964 tarihli kararı ile Kıbrıs’taki devlet, o günkü devlet artık ortak devlet vasfını fiilen kaybetmiştir. Yani Rumların devleti şeklindedir ve bu devleti Ada’nın tek devleti saymıştır ve dünya da bunu tanımıştır. Yani Kıbrıs’ta 4 Mart 1964 tarihli BM kararı ile 1959-1960 Antlaşması ile elde ettiğimiz pek çok şeyi kaybetmişizdir.”

Uzun yıllar Denktaş’ın danışmanlığını yapan **Prof. Dr. Mümtaz Soysal** da aynı olay hakkında şunları söyledi;

“1964’te konu Birleşmiş Milletler’e, Ada’ya Barış Gücü gelsin diye götürüldüğünde Rum hükümeti bunun ancak kendi rızasıyla olabileceğini söyledi. Orada bizim büyük bir diplomatik ihmaliz oldu, yani şiddetle karşı çıkmamız gerekirken biraz itirazla kabul ettik, ki gelecek olan Barış Gücü oradaki Rum eline geçmiş olan hükümetten izin almak zorundadır. Bu bizim en büyük handikapımız olarak bugünlere gelindi.”

"27 MAYIS'TAN SONRA BİZE SİLAH GELMEDİ"

RAUF DENKTAŞ – KKTC Kurucu Cumhurbaşkanı

Sayın Cumhurbaşkanım Türkiye'nin 1955'e kadar bir Kıbrıs Meselesi yoktu. Bu resmi ağızlardan böyle ifade ediliyordu. Bu tarihten sonra özellikle 1955-60 arasında Türkiye bu konuya müdahil oluyor ve beş yıllık bir performans ile başarı alınarak neticede anlaşmalarla burada birtakım haklara sahip olunuyor. Bu dönemi nasıl değerlendiriyorsunuz Türkiye bu işe nasıl girmiştir. Dönemin değerlendirmesi yapar mısınız?

R. Denктаş: Türkiye'nin 1950'ye kadar "*Bizim için Kıbrıs Meselesi yok*" demesi aslında Lozan Antlaşması'na sahip çıkma meselesidir. Lozan Antlaşması'yla bir Türk-Yunan dengesi kurulmuştur. Yunanistan'ın Kıbrıs'ı istemesi karşılığında Türkiye'nin tutumu, "*Değiştiremezsin, alamazsın, dengeyi bozamazsın*" "*Benim için Kıbrıs Meselesi yok, senin için de olmamalıdır*" noktasındaydı. Yoksa Atatürk'ün 1938'den itibaren "*Eğer Kıbrıs düşman eline geçerse bizim ikmal yollarımız tıkanır. Kıbrıs'a dikkat*" diye uyarısı var. Dolayısıyla Lozan Antlaşması'nı onore etmesi Türkiye'nin "*İngiliz'de kalsın Yunanistan'a geçemez, denge bozulur*" yaklaşımıdır. Haksızlık etmeyelim Türkiye'ye. Ama 1950'lerden sonra

Yunanistan'ın girişimleri karşısında artık Türkiye yavaş yavaş harekete geçti. 1955'te, evvela 1950'de Rumlar, kilise pilebisiti yaptı burada; Enosis pilebisiti. Enosis pilebisitine karşı hem Kıbrıs Türkleri, hem Türkiye “*Bu geçersizdir, bu anlamsızdır*” diye cevap vermiş oldu. 1954 ve 1955'te Yunanistan Kıbrıs Meselesi'ni Birleşmiş Milletler'e götürdü. Peki Birleşmiş Milletler'den ne istiyordu? Kıbrıs halkına self determinasyon hakkı verilsin ve bu yoldan Enosis tahakkuk etsin. Yani tek halk vardır, Kıbrıs haklı vardır ve bu halk kendi kaderini tayin etme hakkına sahip bir halktır. Bu uygulansın netice Enosis olsun.

Türkiye derhal buna müdahil oldu ve dedi ki, “*Bu olamaz. Kıbrıs'ta iki halk vardır. Türk vardır, Türkiye'nin hakları vardır*”. İngiltere de işine geldiği için bunun olamayacağını savundu ve Kıbrıs'a yeni haklar vermek, muhtariyet vermek gibi bir yola girmeye çalıştı. Türkiye'nin müdahil olması budur. Yani Yunanistan'ın Lozan'ı ortadan kaldırmak için atmış olduğu adım karşısında Türkiye artık hareketlenir, “*Ben de varım, yapamazsınız*” der ve 1955'te teftiş başlar. 1958'e kadar Kıbrıs Türk'ünün elinde silah yoktu. Su borularından silah yapmak suretiyle kendini korumaya çalıştı. 1958'de Türkiye artık tamamen bu meselenin içindeydi. Birleşmiş Milletler'e her yıl Kıbrıs Meselesi gittiğinde Türkiye müdahil olmuştur. Türkiye, Türklerin haklarını Türkiye'nin hakkını ve Enosis'i asla kabul etmeyeceğini savunmuştur. 1958'de bir ayda 100 Türk öldürülünce Türkiye'nin sesi yükselmiştir “*Bu işler durur yahut ben ortaya çıkarım*” şeklinde yumruğunu masaya vurmuştur Menderes Hükümeti, Zorlu zamanında. 1958 sonunda Dr. Küçük ile ben de Birleşmiş Milletler'deydik. Birlermiş Milletler'de rahmetli Zorlu'nun müdafaası Yunanistan'ın Dışişleri Bakanı Averof'u perişan etti. Hakikaten rezil oldu adam. Bütün teftişten mesul oldukları, bunların arkasında oldukları vs. kanıtlandı. Şimdi orada artık yeni bir sayfa açıldı. Averof'un anlattığına göre ve bizim de bildiğimiz gibi o müzakereden çıktıklarında koridorda karşılaşırlar ve Averof yanındakilere der ki, “*Heyhat*

şimdi gelip övünecek, bize saldıracak, rezalet çıkacak". Halbuki Fatın Rüştü gelir el sıkır ve der ki, "Görüyorsun bu meseleyi biz ikimiz halledeceğiz. Bunlar halledemez. Gel bu işi halledelim. Biz Kıbrıs'tan vazgeçemeyiz siz de vazgeçemiyorsanız bir formül bulalım" ve o gün ne konuşurlarsa konuşurlar akşamüstü Dr. Küçük ile beni otele davet etti ve dedi ki Doktor'a, "Makarios Cumhurbaşkanı sen de onun yardımcısı bir cumhuriyet, bir federasyon kurarsak ne dersin?" Dr. Küçük "Sizler ne öngörüyorsanız herhalde makuldur görüşelim" dedi ve bize bir kısım düşüncelerini anlatmaya başladı orada. Ben dedim ki, "Efendim bu anlattıklarınızdan federasyon çıkmıyor ortaya galiba". Bunun üzerine biraz alındı. Sen ne hakla müdahale ediyorsun gibi bir tutum sergileyerek dedi ki, "Biz Paris'e geçiyoruz NATO toplantısına. Oraya geliniz orada konuşmaya devam edelim". İki gün sonra NATO'da yemekhanede bizi kabul etti. Birlikte yemek yedik ve bize daha geniş çerçevede, ileride Zürih Anlaşması olarak ortaya çıkacak anlaşmanın ana hatlarını anlattı. Biz yine dedik ki, federal bir şey olabilmesi için bunun incelenmesi lazımdır. "Ankara'ya geliniz" dedi. İki üç gün sonra Ankara'da buluştuk. Ankara'da daha geniş çapta görüşmeler oldu. O zamanın Dışişleri Bakanlığı Hukuk Müşaviri Sayın Suat Bilge de bizimle beraber ve tartışıyoruz biz neler istiyoruz onlar not ediliyor, nelerden sakınıyoruz bize yapılacak haksızlıklar diskriminasyon idaredeki şeyler bunlar nasıl önlenebilir bunları konuşuyoruz ve bunlar not alınıyordu. Biz Kıbrıs'a döndük. 10-15 gün sonra tekrar bizi aratıyorlar. Çünkü Fatın Bey ile Averof temasları sürdürmüşler ve bazı şeyleri daha da şekillendirmişler. Onları görüşüyoruz. Bu sefer ortaya çıkan durum aşağı yukarı şöyleydi: Zürih Anlaşması garanti. Sadece Türkiye'nin imzası gerek. Üç devletin imzası İngiltere'nin, Türkiye'nin ve Yunanistan'ın imzası. Ben dedim ki, "Efendim ya taksim ya ölüm diye aylardır memlekette kan akmıştır. Şimdi bu garantiyle geri gidersek halkımıza hiçbir şey anlatamayız. Güvenlik içinde olacaksınız diyemeyiz". Bunun üzerine "Ne istersiniz. Askeri bir kolumuz olması lazım ora-

da” dedim. Fatin Bey kızdı ve “Yunanistan Yunanistan diyorsunuz. O da şerefti bir millettir her şeyi kabul edemez” dedi. Aşağı yukarı kâğıtları başımıza atar gibi bir durum yaşandı. Biz oradan çıktık Müsteşar Kuneralp’ın yanına gittik. Ağlamaklı bir şekilde “Efendim gidiyor Kıbrıs bir imzayla papaz dinlemez, imza mimza dinlemez” dedik.

Hiç olmazsa Türkiye’nin askeri bir şeyi olsun falan dedik kızdı bağırdı bize. Sayın Kuneralp “Zorlu fevridir ama milliyetperverdir Sizi dinledikten sonra o düşünür yine bir çare bulur merak etmeyin” dedi bize. O gece Dr. Küçük gazetecilerle temas ediyor. Biz oteldeydik gece yarısına doğru Fatin Bey tekrar aradı ve dedi ki, “Nedir sizin yaptığınız? Ankara’nın içinde ona buna gidip ağlamaklı oluyorsunuz Karadeniz’de geminiz batmış bir surat ile”. Bunun üzerine dedim ki, “Gülümsesek taksim oldu diyecekler. Taksim olmadığına göre garantide sadece bir imza olduğuna göre ne yapalım yani sıkıntımız bu”. Bunun üzerine “Siz Lefkoşa’ya gidin yarın biz sizi yine aratırız” dedi. Ertesi gün Lefkoşa’ya geldik. Doktor yine ağlamaklı bir şekilde halka beyanat verdi Türkiye’nin elindedir, sağlamdır diye. 5-10 gün sonra bizi yine aradılar. Bu sefer gülen bir Fatin Bey, havalarda bir Fatin Bey bizi aldı, oturttu ve dedi ki, “Peki 650 kişilik bir alay gelecek size”. Elini ayağını öpmek için ayağa fırladık. Bizi oturttu ve dedi ki, “950 de Yunan askeri gelecek”. Efendim gelsin, dengelerler. Türkiye-Yunanistan’ı savaşa sokacak bir hareketi herhalde onlar da yapmaz biz de yapmayız böylelikle garanti hakikaten etkili olur. Biz Yunanistan’ın Papazla işbirliği içinde kendi imzaladığı bir anlaşmayı yıkmak için harekete geçeceğini hiç aklımızın kenarından geçirmedik. Papazın kalleşliğini biliyoruz da Yunanistan’ın buna alet olacağını hiç düşünmedik ve hakikaten tatmin olduk. Böylelikle büyük bir zafer içinde Kıbrıs’a geldik. Halk muazzam sevinçli ama buna rağmen taksimden vazgeçtik diye aleyhimize konuşanlar da var. Onlara bunun taksimden iyi olduğunu anlattık. Türkiye’nin ada üzerindeki hakları korunmuştur, tüm Kıbrıs’ın garantörüdür vesaire. Hasılı bu şekilde

DİZİN

A

A. Aydın 235, 236, 238, 239
ABD 18, 67, 386, 389, 498, 519,
524, 526, 649, 651, 652,
658, 662, 663, 677, 682
A. F. Atun 479, 481, 482, 483,
488, 489, 490, 492, 493,
494, 496, 499, 500, 501,
502
A. Gazioğlu 33, 46
Akritas Planı 44, 45, 46, 131,
137, 161, 188, 189, 387,
510, 583, 621, 661
Aleminyo 198, 252
Ankara 7, 11, 15, 18, 20, 21, 22,
23, 27, 28, 29, 43, 44, 45,
46, 49, 58, 65, 79, 107,
108, 112, 117, 118, 119,
120, 129, 130, 165, 181,
184, 190, 194, 195, 198,
199, 201, 204, 205, 236,
304, 311, 313, 329, 330,
332, 333, 339, 342, 347,
377, 379, 380, 381, 382,
383, 387, 388, 389, 400,
406, 413, 419, 442, 449,
454, 463, 482, 483, 485,
491, 492, 507, 508, 511,
512, 514, 515, 526, 569,
570, 580, 584, 585, 587,
590, 601, 602, 603, 611,
620, 628, 629, 648, 659,
660, 664, 669, 670, 675,

678, 679, 680, 686, 689,
691
Asaf İnan 198, 345, 347
A. Sayıl 315, 316, 319, 320, 321,
322, 323, 324, 325
Atatürk 11, 74, 78, 93, 101, 104,
116, 182, 194, 251, 327,
345, 346, 355, 380, 450,
454, 486, 520, 609, 645,
665
Atlılar 6, 15, 22, 49, 54, 55, 57,
101, 103, 129, 171, 176,
198, 247, 249, 251, 255,
256, 257, 258, 261, 263,
672
Averof 37, 38, 153, 187, 282,
328, 329, 608, 609, 610
Ayaş Kampı 108

B

Bangladeş 54, 408, 451, 528,
651, 652, 656

C

Canpolat Radyosu 322
C. Evcil 453, 455, 471, 477
Cevdet Sunay 110, 507, 601,
602, 603
Cyrus Vance 448, 449, 526
Çağlayangil 448, 525, 526

D

Daniş Karabelen Paşa 506, 517

- Dedeğaç 18, 28, 462, 525
 De Gaulle 187
 Demirel 17, 18, 28, 78, 187,
 196, 407, 410, 411, 434,
 449, 460, 462, 521, 524,
 529, 531, 533, 534, 537,
 549, 635, 674
 Denктаş 16, 17, 26, 27, 29, 64,
 74, 76, 78, 79, 97, 106,
 107, 108, 120, 131, 136,
 153, 154, 155, 163, 164,
 165, 167, 168, 169, 174,
 186, 196, 197, 198, 199,
 200, 235, 242, 253, 254,
 287, 288, 289, 294, 317,
 318, 327, 332, 334, 335,
 336, 337, 339, 340, 341,
 342, 343, 344, 345, 346,
 347, 349, 350, 351, 352,
 353, 354, 358, 363, 365,
 366, 368, 382, 385, 408,
 425, 441, 444, 450, 488,
 490, 508, 513, 514, 527,
 529, 542, 617, 649, 656,
 658, 678, 681, 686
 Doha 651
- E**
- Ecevit 18, 19, 20, 49, 165, 166,
 199, 201, 206, 207, 255,
 346, 366, 368, 410, 411,
 413, 419, 432, 433, 435,
 436, 437, 439, 441, 442,
 443, 462, 463, 474, 527,
 531, 532, 536, 537, 538,
 540, 541, 543, 544, 545,
 546, 549, 550, 605, 628,
 629, 658, 659, 662, 674,
 675, 676, 678, 679, 680,
 682, 683
 E. Değirmencioğlu 95, 96
 E. Ersan 69, 70, 71, 76, 77, 78,
 81, 83, 84
 E. Manisalı 385, 386, 387, 388,
 389
 Emin Dırvana 335
 Endonezya 651, 652, 653
 Enosis 35, 40, 43, 85, 106, 114,
 144, 147, 186, 187, 197,
 198, 273, 279, 303, 306,
 309, 318, 323, 325, 328,
 336, 339, 346, 363, 479,
 480, 507, 510, 514, 522,
 525, 531, 553, 606, 634,
 660, 665
 Erbakan 19, 28, 346, 434, 436,
 445, 535, 548, 550, 605,
 661, 672, 676, 678, 683
 Erenkoy Direnişisi 20
- F**
- Fazıl Küçük 7, 38, 40, 43, 73,
 74, 153, 186, 188, 215,
 315, 316, 317, 318, 358,
 373, 376, 377, 380, 508,
 581, 607, 658, 664, 686
 Fazıl Küçük Müzesi 7, 315
 F. Veziroğlu 105, 114, 115
- G**
- Geçitkale 6, 12, 15, 26, 28, 78,
 191, 195, 196, 225, 252,
 253, 266, 267, 269, 270,
 273, 274, 275, 278, 279,
 360, 361, 460, 525
 Genel Komite 167, 341

DİZİN

Girne 15, 46, 65, 72, 75, 78, 81,
87, 118, 120, 127, 128,
133, 139, 140, 141, 236,
238, 239, 241, 253, 259,
263, 315, 324, 345, 349,
360, 391, 392, 393, 395,
396, 399, 402, 403, 406,
407, 414, 415, 416, 420,
435, 464, 469, 471, 473,
499, 500, 501, 554, 558,
559, 560, 562, 578, 595,
597, 599, 635, 636, 639,
669, 679, 686

Grivas 36, 76, 106, 196, 199,
254, 277, 278, 303, 319,
447, 460, 461, 462, 483,
484, 486, 487, 489, 505,
526, 553, 614

H

Halkın Sesi 186, 315, 316, 319

Haluk Ülman 19, 20, 27, 437,
439, 442, 443

Hatay 59, 450, 524, 605

H. Atun 357, 359, 360, 362,
363, 364, 365, 367, 369,
370, 371

Hürriyet 380, 669

I

İ. Külahçı 241, 242, 243

İlter Türkmen 18, 343

İnal Batu 18, 29, 344, 382

İngiltere 9, 17, 36, 39, 40, 41,
47, 48, 49, 67, 70, 73, 76,
81, 84, 124, 147, 153,
155, 166, 175, 182, 183,
186, 187, 193, 204, 205,

208, 255, 316, 317, 319,
321, 328, 329, 336, 374,
375, 377, 385, 389, 432,
452, 463, 474, 480, 498,
508, 510, 514, 520, 522,
523, 527, 536, 537, 538,
552, 570, 600, 603, 605,
606, 607, 610, 618, 619,
651, 652, 654, 661, 662,
663, 677, 686

İnönü 47, 48, 78, 129, 131, 163,
190, 192, 196, 333, 336,
450, 461, 486, 491, 511,
526, 537, 660, 673, 674

İsmail Müftüoğlu 19, 27, 437

İsmet Kotak 20, 23, 26, 179

K

Karamanlis 38, 40, 153, 155,
187, 282, 331, 608, 610,
677

Kenan Coygun 112, 185, 300

Kenan Evren 18, 27, 29, 388,
450, 533, 651

Keşan 18, 525

Kıbrıs Anayasası 73

Kıbrıs Federe Devleti 450

Kıbrıs Türk Mukavemet Birliği
315

Kiprianu 188, 201

Klerides 44, 135, 161, 166, 168,
169, 188, 254, 283, 287,
290, 291, 292, 294, 365

K. Raif 51, 56, 57

L

Lala Mustafa Paşa 350

Larnaka 74, 79, 192, 217, 252,

- 253, 318, 322, 361, 379,
394, 483, 509, 542, 543,
546, 554, 560, 563, 595
- Lefke Sancak Radyosu 322
- Lefkoşa 15, 23, 27, 34, 42, 46,
53, 56, 65, 73, 75, 76, 77,
78, 79, 81, 97, 103, 112,
114, 115, 116, 117, 118,
121, 123, 127, 128, 133,
136, 138, 139, 140, 141,
142, 144, 145, 150, 164,
176, 177, 182, 183, 184,
189, 190, 191, 192, 193,
199, 207, 210, 219, 223,
227, 228, 229, 230, 234,
236, 241, 251, 253, 255,
256, 278, 281, 284, 285,
295, 298, 305, 315, 318,
322, 324, 330, 342, 354,
358, 359, 360, 361, 362,
366, 374, 375, 378, 379,
380, 382, 393, 394, 407,
408, 414, 415, 416, 427,
449, 455, 456, 458, 465,
468, 470, 472, 473, 487,
488, 495, 499, 500, 509,
510, 525, 526, 551, 554,
558, 563, 571, 581, 583,
588, 590, 601, 611, 629,
633, 635, 646, 649, 659,
672, 686, 687
- Libya 409, 651
- Londra Antlaşması 153, 527
- Lozan 327, 328, 417, 418, 438,
450, 453, 521, 523, 579,
608, 617, 634
- Lübnan 21, 165, 487, 488
- M**
- Magosa 6, 15, 23, 34, 75, 84,
115, 135, 142, 143, 164,
181, 182, 183, 185, 186,
191, 213, 232, 233, 235,
241, 242, 243, 245, 246,
252, 253, 267, 284, 292,
299, 318, 322, 324, 325,
361, 367, 392, 394, 396,
397, 401, 402, 406, 407,
415, 416, 425, 456, 461,
473, 474, 509, 551, 552,
554, 555, 556, 557, 558,
559, 560, 561, 563, 564,
565, 566, 567, 570, 571,
572, 573, 574, 576, 612,
635, 636, 642, 663, 666,
672, 688, 689
- Makarios 16, 17, 36, 38, 39, 40,
42, 43, 44, 45, 47, 48, 49,
50, 55, 65, 73, 76, 78, 79,
80, 106, 126, 134, 135,
137, 140, 147, 154, 155,
156, 158, 159, 161, 162,
164, 166, 168, 169, 173,
186, 187, 188, 190, 192,
194, 197, 254, 255, 266,
272, 282, 283, 286, 287,
288, 289, 291, 306, 329,
331, 332, 333, 334, 335,
336, 337, 339, 340, 341,
343, 346, 347, 363, 364,
374, 376, 378, 386, 405,
462, 479, 480, 483, 487,
488, 489, 497, 510, 511,
514, 536, 551, 552, 553,
556, 557, 558, 590, 591,
593, 595, 604, 607, 614,
620, 657, 658, 660, 661,
666, 672, 675, 677, 682,

DİZİN

- 684
Malezya 651
Maraş 17, 191, 199, 200, 242,
246, 267, 325, 349, 350,
351, 370, 371, 477, 548,
550, 560, 563, 565, 566,
575, 672
Markos Dragos 190
M. Boğuşlu 391, 393, 394, 395,
396, 397, 398
Megali İdea 35, 36, 50
Mehmet Ali Talat 18, 26
Menderes 23, 28, 38, 39, 40,
107, 110, 136, 153, 155,
181, 187, 222, 223, 229,
282, 328, 334, 506, 510,
515, 518, 519, 523, 605,
608, 610, 611, 613, 614,
616
Mersin 22, 196, 365, 391, 392,
393, 396, 397, 401, 403,
460, 463, 481, 514, 515,
623, 624, 625, 630, 631,
634, 636, 637, 644, 663,
665
Milli Birlik Komitesi 110, 514,
515, 612, 613
Muratağa 15, 22, 49, 54, 55, 57,
101, 102, 171, 198, 207,
257, 258, 363, 394
Mücahitler 21, 23, 115, 123,
268, 485, 551, 576
Mümtaz Soysal 17, 28
- N**
Nalbantoğlu 131, 335, 355
NATO 38, 47, 107, 154, 164,
212, 329, 388, 410, 411,
455, 461, 492, 501, 502,
506, 526, 533, 640, 654,
663, 669, 675, 682
Nurettin Ersin Paşa 414
- O**
Orhan Birgit 19, 29, 443, 675,
680, 681
Osman Fazıl Polat Paşa 199,
574
Osman Örek 74, 153, 192, 193,
284, 349
- P**
Pakistan 54, 342, 408, 522, 651,
652
Papadapulos 79, 92, 185, 188,
189, 192, 287, 333, 340,
387, 462, 577, 614, 621
Pembe Turgud 698
Perez de Cuellar 293, 451
P. Turgud 373, 374, 375, 376,
377, 378, 379, 380, 381,
382
- R**
Rıza Vuruşkan 76, 79, 107, 112,
131, 181, 296, 297, 304,
334, 335, 352, 488, 491,
493, 496, 507, 508, 509,
643
R. Tatar 153, 155, 158, 162, 164,
165, 166, 167, 168, 170,
171
- S**
Sampson 79, 135, 189, 197, 386,
406, 413, 470, 518, 536,

- 542, 553, 556, 621, 633,
658, 659, 683
- Sandallar 15, 22, 54, 55, 101,
102, 129, 137, 171, 176,
198, 207, 256, 257, 258,
363, 394, 672
- Saray Oteli 347, 590
- Sovyetler Birliği 404, 651, 669,
670, 675, 677, 684
- Sultan Abdülhamid 535
- Suudi Arabistan 408, 651
- T**
- Taşkent 5, 22, 89, 130, 191, 198,
258, 269, 270, 271, 272
- T. Önsal 149, 150
- Tunus 651
- Turgut Sarıca 116
- Turgut Sunalp 73, 74, 186, 336,
451
- Türk Alayı 42, 185, 186, 285,
499, 582, 607, 635, 646,
658
- Türkeş 334, 516, 517
- Türkiye 9, 11, 15, 16, 17, 18, 19,
20, 22, 23, 24, 27, 29, 34,
36, 37, 38, 40, 41, 43, 46,
50, 51, 53, 54, 58, 59, 60,
61, 63, 67, 70, 72, 73, 75,
76, 77, 78, 79, 80, 81, 82,
83, 86, 87, 89, 92, 101,
102, 104, 108, 109, 110,
111, 112, 113, 114, 115,
116, 117, 118, 119, 124,
126, 127, 129, 130, 131,
137, 140, 144, 147, 153,
155, 159, 160, 161, 162,
164, 165, 166, 167, 168,
169, 171, 172, 175, 176,
177, 180, 181, 182, 183,
184, 186, 187, 188, 190,
192, 193, 196, 197, 198,
201, 203, 204, 205, 209,
210, 215, 218, 221, 224,
225, 253, 263, 272, 273,
274, 282, 297, 298, 300,
301, 304, 305, 308, 312,
313, 314, 318, 323, 327,
328, 329, 330, 332, 333,
334, 335, 336, 337, 338,
339, 340, 341, 342, 343,
344, 345, 346, 347, 348,
350, 351, 352, 355, 356,
359, 360, 361, 362, 363,
364, 366, 367, 368, 369,
370, 371, 372, 373, 375,
379, 380, 381, 385, 386,
387, 388, 389, 394, 403,
407, 408, 409, 410, 411,
412, 416, 418, 420, 429,
431, 432, 434, 441, 443,
449, 450, 452, 453, 454,
455, 458, 459, 460, 461,
462, 464, 465, 468, 469,
470, 472, 474, 475, 476,
480, 481, 482, 483, 484,
491, 494, 495, 496, 498,
499, 500, 501, 502, 503,
505, 506, 507, 509, 510,
514, 515, 520, 521, 522,
523, 524, 525, 527, 528,
529, 530, 531, 532, 533,
534, 535, 537, 550, 576,
578, 579, 580, 581, 584,
585, 587, 593, 600, 601,
603, 605, 606, 607, 608,
609, 610, 611, 612, 613,

DİZİN

614, 615, 616, 618, 619,
621, 622, 623, 628, 634,
643, 644, 645, 647, 648,
649, 650, 652, 653, 654,
655, 656, 657, 658, 659,
660, 661, 662, 664, 665,
666, 667, 670, 671, 672,
673, 675, 680, 682, 683,
685, 686, 687, 688, 689

U

Ürdün 613, 651
Ü. S. Onan 282, 283, 284, 286,
293

V

Volkan 131, 137, 144, 182, 304,
315, 320, 351, 687
V. Türkmen 121, 122, 123, 124,
125, 126, 127, 128, 129,
130, 131

Y

Y. Bora 303, 307, 308, 309, 310,
311, 313
Yeşil Hat 77, 192, 193, 322, 324,
348, 379, 456, 666, 672
Yunan Alayı 42, 185, 285, 472,
499, 500, 607, 611, 658
Yunanistan 19, 20, 23, 35, 36,
37, 38, 40, 41, 42, 44, 46,
50, 56, 73, 81, 85, 101,
106, 107, 130, 140, 147,
153, 159, 160, 164, 169,
177, 186, 187, 197, 198,
254, 255, 273, 278, 282,
303, 309, 314, 319, 327,
328, 329, 330, 332, 335,

346, 350, 364, 378, 386,
388, 406, 408, 410, 411,
412, 432, 440, 447, 448,
449, 456, 461, 462, 470,
474, 475, 479, 480, 483,
484, 487, 498, 500, 501,
503, 505, 506, 521, 522,
523, 525, 526, 528, 533,
534, 536, 551, 553, 556,
559, 577, 579, 580, 592,
593, 596, 605, 606, 607,
608, 609, 617, 618, 619,
620, 621, 634, 648, 661,
663, 664, 670, 671, 677,
680, 681, 682

Z

Zafer Burnu 200
Zeki Kunalp 195
Zir Kampı 185, 586
Zorlu 37, 38, 107, 110, 111, 153,
181, 186, 187, 282, 328,
330, 334, 506, 513, 514,
519, 523, 608, 609, 610,
611, 618, 643, 657, 664
Zürih Antlaşması 156, 511, 607